

Máté Gesztije ezzel szemben sokkal kisebb formátumú figura: egyszerű politikus, aki körmönfontnak és ravasznak hiszi magát, csupán azzal nem számol, hogy összeesküvő társai ugyanolyan gátlástalanok és kisszerűek, mint ő maga. A társulat többi tagja remek ensemble-játékkal teremti meg a közeget ehhez az összecsapáshoz, közülük is kiemelendő a tragikus sorsát felemelt fejvel viselő, kemény Krisztierna szerepében Bozó Andrea, valamint Venczel Valentin (Kornis Gáspár) és Görög László (Carillo Alfonz).

Csizmadia keze alatt Márton történelmi drámája nem hangzatos tanmesévé, kétes hitelességű aktuálpolitikai röpirattá, hanem valódi szellemi krimivé vált, amely természetesen nem mentes az áthallástól sem, de mindvégig sikerül úgy finomnak és diszkrétnek maradnia, hogy mégis keményen, élesen és határozottan mutatja, *egészen pontosan mennyire* „szertető és nyíltszívű a magyar”.

Sz. Deme László

Vodka- Kremllel halni meg

HÚ, DE MESSZE VAN PETUSKI!

Petuski közelebb van, mint gondolnánk. Bár Venyegyikt Jerofejev regényének főhőse – vagyis saját maga – soha nem jut el a boldogságos Petuskiba, valójában mindig is ott imbolyog alkoholos boldogságában, s így mi is nekivághatunk bátran, ha kíváncsiak vagyunk, csak ne a volt Szovjetunióba induljunk, hanem a sarki kocsmába, vagy ha van, még jobb egy talponálló. Feltűnés nélkül vegyülhetünk korsó sörrel, felesekkel, a mámor lényege ugyanis az ivás folyamatossága, ennek az egzotikusnak egyáltalán nem mondható észlelésnek egzotikus hosszúságú kitartása, ahogy Venyicska is teszi a *Moszkva – Petuskiban*. Derekasán öntözni a reménytelenséget gyömbéres, meg korianderes, meg az ég tudja, miféle vodkával: hamisítatlan orosz hangulat. Jerofejev sem igen tehetett mást, hiszen a szocialista rezsim számkivetette magából, ráadásul odahaza, ami a szerencsétlenséget csak tetőzhette, és mégis, az elkeseredett, élethosszon át tartó szlopáláson könnyed humor tör át regényében, a szürke szovjet

MÁRTON LÁSZLÓ:
AZ ÁLLHATATLAN
(Gárdonyi Géza Színház, Eger)

Díszlet: Csanádi Judit. **Jelmez:** Nagy Fruzsina. **Zene:** Melis László. **Irodalmi munkatárs:** Radnóti Zsuzsa. **Fény:** Bányai Tamás. **Rendezőasszisztens:** D. Katona Mária. **Rendező:** Csizmadia Tibor.

Szereplők: Schruff Milán, Görög László, Nagy András, Mészáros Máté, Safranek Károly, Kaszás Gergő, Bozó Andrea, Mészáros Sára, Vajda Milán, Venczel Valentin, Tunyogi Péter, Blaskó Balázs, Pálfi Zoltán, Ötvös András, Járó Zsuzsa, Sata Árpád, Kelemen Csaba, Rácz János, Bányai Miklós, Vóko János, Fehér István, Várhelyi Dénes, Pálfi Zoltán, Szívós Győző, Tóth Levente, Lisztóczi Péter.

Homonnai Katalin (Mása), Tamási Zoltán (Venyicska) és Kakasy Dóra (Olga)

világ felragyog, és szellemdús menüettet jár az alkoholmámorban. „Mintha mi mindannyian részegek volnánk – magyarázza Venyicska az Istennek –, csak ki-ki a maga módján, egyikőnk többet ivott, a másik kevesebbet. És ez mindenkire másképp hat: az egyik a világ szemébe nevet, a másik sír a kebelén. Az egyik már kihányta magát és jól van, a másikra még csak most jött rá a hányinger. És én? – hát én aztán igazán sokat ittam már, és mégsem volt semmi hatása, egyetlenegyszer sem nevettem jóízűen, és egyszer sem hánytam el magam. (...) mindenkinél józ-nabb vagyok...” Ha ezt az 1970-es években olvastam volna, mikor megírása után szamizdatban terjedt a regény, akkor bizonyára beleborzongok a burkolt

rendszerellenes bírálatba, amely valószínűleg tüntetésként lebegett volna elém a végtelen alkoholizálást megörökítő sorok mögül. És most? Most szintén rendszerkritikának érzem, elég tényleg beülni valami szutykos kiskocsmába. Benne van ebben a világban a mára már le-, de el nem tűnt osztály is, a munkásoké, akik hosszú évtizedeken át uralták a közbeszédet, azután a rendszerváltozáskor, huss, egyszeriben a semmibe tűntek, mintha sosem léteztek volna, és ma sem léteznének, mintha nem is didergő féldeciket láttam volna leszaladni, alig félórája, bizonyos malteros kezelébasok mögé, az Árpád hídi HÉV-megállóban. Borzasztó tehát, hogy Jerofejev, ez a kiváló koponya kábelfektetésre kényszerült (bár az eset nem volt egyedi abban a zuhatagos időben, mint az közismert), és mégis fantasztikus, hogy ebből a nyomorúságos tapasztalából ilyen tündöklés született, amely ezúttal a Stúdió „K” maroknyi alkotóját ihlette meg.

A teljességhez hozzátartozik, hogy Tamási Zoltán a *Hű, de messze van Petuski!* előadásának szövegéhez Jerofejev *Walpurgis-éj, avagy a kövendég léptei nyomában* című drámájának részleteiből is hasznosított, de a vezérlő fonál mégiscsak a regény dramaturgiája, azaz Venyicska utazása maradt a Kurszki pályaudvarról Petuski állomásra. Tamási nemcsak a szöveget alkalmazta színpadra, hanem rendezte is az előadást, és maga játssza benne Venyicskát. Találó szereposztás: Tamási egész lénye remekül alakul a vodkás sárban tocsogó értelmiségivé, a reménytelenség ködös páráján is atmoszféraeszmefuttatóvá, aki kedvvel ecseteli borzalmas és rendkívüli dolgokat kifejező koktéjait, gépszíros kölnivel kevert zsiguli sörökből, miegymásból, és elragadtatással beszél arról a boldogságról, ami Petuskiban vár rá. Valamiféle szertartásszínházat látunk:

a Petuskiba vágódó Venyicska utazása során megeleveníti egész életét, és eljättsza két angyal segítségével, egy alkoholos prizma fénytörésében. Homonnai Katalin és Kakasy Dóra kedves és jókedvű angyali teremtések, a történet során megelevenedő alakokká is ők változnak át. Pompás burleszk, amikor részeg melósokként meséli és játssza el a trió, hogyan rúgták ki Venyicskát a brigádvezetői posztjáról, és még a részegeskedés sem fordul ripacszkodásba, mindenki figyelmesen és ízléssel játszik.

Az utazás a lerészegedés folyamatát ábrázolja, a kijózanodott ébredéstől kezdve a végkimerülésig, de közben egy egész eposzi világot jár be Venyicska, mennytől a pokolig, angyaloktól a szocialista realizmusig. Az alapgondolat világosan bomlik ki az előadásban, kompakt és kidolgozott minden momentumra, és mégis, valahogyan leegyszerűsít.

Valószínűleg nem is lehet visszaadni a regény bonyolultságát, ahol a szituációk mögé gazdagabb, árnyaltabb és többszólamúbb világ kerekedik. Vegyük például az ellenőr epizódját. Szemjonics kalauz a regényben egy részeges disznó, aki a bliccelő utasoktól piában kéri a jegy árát, s attól függően, ki hová megy, csak rábök az utasra, és bemondja a mértékegységet. Egyedül Venyicska nem fizet vodkával, hanem a világtörténelem sikamlós anekdotáival, de sohasem tudja végigmondani őket, mert a kalauz az egyik álmomásnál végérvényes leugrik és szétokádja magát, mert addigra mindig teljesen elkészül az erejével. Bőséges és groteszk a képsor, miközben az előadásban egy rövid mozzanatban intéztetik el: Venyicskától italban kéri a jegyet az ellenőr. Hiába kerek az előadás dramaturgiája, hiába kidolgozott a játék, szükségszerűen kiszóródnak érzékeny mozzanatok.

Ugyanakkor pedig pontosan kidolgozott színház születik, egészen kifejező például a részeges és szomorú varázslatokkal teli világ miliője. A díszlet – szintén Tamási Zoltán munkája – egy emeletes pult és teméntelen italosüveg. Az alkoholisták kézenfekvő alapanyagából varázslat jön létre már a felütésnél: Venyicska egy halom csengő-bongó üveg alól mászik elő. Gyönyörű és kitartott pillanat, ahogy a sajátos hangjátékból előkecmereg hősünk, azonnal megtudjuk, miféle embert is látunk majd. Ahogy haladnak előre a történések, és egymást váltják a helyszínek, úgy kerül egyre több játékba a praktikus pult, ezen ülnek az angyalok, innen lehet kitekinteni, mint vonatablakból, igény szerint forgathatók a hozzá erősített padok. És a kocsmapultra helyeznek az angyalok pár üveget is. Ahogy pedig a mámor és a történetek meglódnak, egyszer csak a pult felfordul, de nemcsak egy új helyszínt kapunk, hanem a szesz szürrealis varázslatát is: az üvegek, fittyet hányva a fizika törvényeinek, peckesen merednek előre, kilencven fokban megdöntve. Hamarosan új üvegek is kerülnek ide-oda, ki fel, ki le, jobbra vagy balra mutat a szájával, mintha egy alkoholista szemszögéből látnánk természetes csodákat. Végül keretként Venyicska részegen visszakerül Moszkvába, messze Petuskitól, mégpedig szemtől szembe a szintén üvegekből összeállított, falon lógó Kremellel, amit addig soha nem látott, mert bármerre is kereste, mindig a Kurszki pályaudvaron kötött ki. Akkor visszadől az üveghalomba is, és meghal, nem vergődik tovább, és az üvegeknek ez a különös csörrenése-koccanása is elhallgat. Pontosabban egy mennybéli üveghalmot szólaltatnak meg az angyalok: halottas csengőként rántják meg az alkoholista álomban üvegekből kirajzolódó mennyei Kreml sziluettjét.

HŰ, DE MESSZE VAN PETUSKI!

(Venyegyikt Jerofejev Moszkva – Petuski és Walpurgis éj, avagy a kövendég léptei című művei nyomán) (Stúdió „K”)

A rendező munkatársa: Bagota Béla. **Díszlet, jelmez, írta és rendezte:** Tamási Zoltán.

Szereplők: Homonnai Katalin, Kakasy Dóra, Tamási Zoltán.

Schiller Kata felvétele